

ОМЕЛЬЧУК Любо́в
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна

КОЛОСОВ Олександр
студент Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ ГРУЗІЇ

На сьогодні питання реформування української прокуратури стоїть як ніколи гостро. Беручи до уваги євроінтеграційні процеси в Україні, варто зауважити, що основоположною складовою та ключовим механізмом економічного та соціального розвитку будь-якої держави є саме реформування системи органів прокуратури.

Задля реалізації дієвої реформи прокуратури в Україні необхідно чітко розуміти реальні причини тих чи інших проблем, які негативно відзначаються на процесі змін та перетворень у цій сфері. У зв'язку з цим, вивчення іноземного досвіду реформування прокуратури є вкрай важливим для створення основи подальших державних та суспільних трансформацій.

Також важливою є проблематика адаптації законодавчих ініціатив щодо реформування прокуратури до існуючих нагальних проблем у сучасному українському суспільстві. Зокрема, це стосується підвищення вимог до кандидатів на зайняття посади прокурора й систематичної перевірки та оцінки знань, компетентності та професіоналізму серед діючих прокурорів.

Позитивним, на нашу думку, є досвід реформування прокуратури в Грузії. Грузія є яскравим прикладом того, як тотально корумповану країну можна перетворити в одну з найуспішніших держав у контексті боротьби з корупцією.

За даними МВФ, протягом 2007–2013 років Грузія мала одні з найвищих у світі темпи розвитку. У 2007 році – 12%, у кризовому 2011 показник економічного зростання склав 6,5%. Протягом шести років – з 2003 до 2009 року держбюджет Грузії зріс у 10 разів – з 400 мільйонів до 4 млрд доларів [1].

У 2013 році уряд Грузії розпочав процес інституційного реформування Служби прокуратури Грузії (далі – СПГ) з метою досягнення більшої незалежності та автономії СПГ [2]. В подальшому були проведені такі реформи:

– у 2013 році Парламент Грузії прийняв поправки до Закону «Про прокуратуру», відповідно до яких міністр юстиції втратив всі прокурорські повно-

важення, які були передані Головному прокурору Грузії (*Chief Prosecutor of Georgia*);

- у вересні 2015 року Парламент ухвалив нові положення Закону «Про прокуратуру» про обрання, призначення та звільнення з посади Головного прокурора та створив новий колегіальний орган – Прокурорську раду (*Prosecutorial Council*), яка приймає рішення щодо зазначених вище запитів;

- у 2016 році Головний прокурор своїм рішенням створив Консультаційну раду, яка займалася питаннями підвищення по службі та дисциплінарної відповідальності працівників СПГ [2].

Також збільшено контроль апарату Генерального прокурора над попереднім слідством для зменшення фактів порушення прав людини. Час для попереднього слідства зменшено з дев'яти до чотирьох місяців, час тримання під вартою – з 24 до 12 місяців [3].

Змінився підхід до оцінювання показів обвинуваченого перед судом, а саме такі покази вважаються пріоритетними порівняно з показами під слідством. Відповідно, зменшилась кількість тортур. Зросли кримінальні санкції за насильство і нелюдське ставлення, використовуються різні механізми контролю, встановлені камери спостереження в тюрмах, в будь-який час можна відвідати тих, хто там перебуває і перевірити, що з ними все гаразд [3]. Відповідно зросла прозорість діяльності у пенітенціарній системі, а апарат Генерального прокурора втратив над нею контроль.

Цікавим є те, що в Грузії за отримання хабара несе відповідальність не лише особа, яка вчинила злочин, а і її безпосереднє керівництво. Логіка проста і зрозуміла – якщо керівник не може належно організувати контроль за діяльністю своїх підлеглих, його звільняють [4].

Основними принципами діяльності прокуратури Грузії є:

- законність;
- захист і повага прав і свобод особи, захист і повага прав юридичної особи;
- професіоналізм та компетентність;
- об'єктивність та неупередженість;
- політичний нейтралітет [5].

Основними напрямками діяльності прокуратури Грузії є:

- проведення усебічного попереднього розслідування у випадках, передбачених законом;
- нагляд за точним та єдиним виконанням закону у діяльності оперативно-розшукових органів;
- кримінальне переслідування;
- виконання процесуального керівництва на етапі попереднього розслідування з метою забезпечення здійснення кримінального переслідування;
- вивчення фактів порушення прав осіб, позбавлених волі та виконання ними процесуальних обов'язків, у місцях попереднього ув'язнення, обмеження або позбавлення волі та в інших установах, які виконують судові вирoki чи інші примусові заходи, призначені судом;

- участь у кримінальному провадженні в суді як державного обвинувача;
- координація боротьби зі злочинністю;
- забезпечення виконання заходів з прав людини;
- проведення слідчих та інших процесуальних дій на території іноземної держави та здійснення таких дій на вимогу компетентних органів іноземної держави на території Грузії, а також з метою кримінального переслідування та відбування покарання, екстрадиції громадянина Грузії з іноземної країни та з цією ж метою екстрадиції її громадянина до іноземної держави;
- здійснення інших повноважень, передбачених Законом Грузії «Про прокуратуру» та Кримінально-процесуальним кодексом [5].

Слід зауважити, що в Грузії відсутня спеціалізована прокуратура по боротьбі з корупцією, а також відповідні спецпідрозділи у прокуратурах. Зазвичай корупційні справи розслідують територіальні органи прокуратури. Розслідування резонансних справ, пов'язаних з корупцією, покладено на Слідче управління Генеральної прокуратури. В Генеральній прокуратурі Грузії функціонує спецпідрозділ з розслідування справ про відмивання грошей [3].

На сьогодні у системі прокуратури України також відбуваються структурні зміни. Відповідно до Закону Україну від 19 вересня 2019 року № 113-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» (далі – Закон № 113-IX), який набрав чинності 25 вересня 2019 року, передбачено замість чинної структури органів прокуратури побудувати після атестації прокурорів нову структуру, що має в себе включати Офіс генерального прокурора, обласні, окружні прокуратури. Також відповідно до Закону Генеральний прокурор має право ліквідовувати та реорганізовувати окружні і обласні прокуратури [6].

Важливою структурною зміною є ліквідація військової прокуратури. Такі зміни повинні сприяти зменшенню чисельності штату прокурорів та оптимізації системи прокуратури загалом.

Також Законом передбачено перетворення Національної академії прокуратури України на Тренінговий центр прокурорів України. Відповідно до Закону № 113-IX Тренінговий центр прокурорів України є державною установою, що здійснює підвищення кваліфікації прокурорів [6].

Отже, досвід Грузії у підходах до реформування прокуратури може стати корисним для України, зокрема, у зв'язку із чим ми вважаємо доцільним введення таких заходів:

- увести принцип солідарної відповідальності в органах прокуратури, відповідно до якого за отримання неправомірної вигоди нестиме відповідальність не лише особа, яка вчинила корупційний злочин, а і її безпосереднє керівництво, шляхом втрати своїх посад та/або пониження у званні;
- посилити безпеку підозрюваних, обвинувачених та ув'язнених шляхом встановлення камер спостереження у слідчих ізоляторах та приміщеннях камерного типу задля усунення будь-якої можливості застосування до зазначених вище осіб фізичного або психологічного насильства;

– розглянути напрями забезпечення органами прокуратури виконання заходів з прав людини, якість яких є складовою утвердження правової держави.

Таким чином, вважаємо, що досвід Грузії реформування прокуратури є до- речним, оскільки зміни, які мають сьогодні місце у національній системі про- куратури, є вкрай необхідними для виведення її на новий рівень розвитку та приведення діяльності української прокуратури до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Реформи в Грузії 2004–2012 років: уроки для України. URL: https://lb.ua/blog/ivan_varchenko/283375_reformi_gruzii_20042012_rokiv.html (дата звернен- ня: 22.11.2019).

2. Overview of the Reforms in the Prosecution System of Georgia: Achievements and Existing Challenges. Institute for development of freedom of information. URL: https://idfi.ge/en/overview_of_the_reforms_in_prosecution_system_of_georgia_achievements_and_existing_challenges (last accessed: 24.11.2019).

3. Кимлик Н.В., Попович А.С. Використання досвіду Грузії в реформу- ванні прокуратури України. *Міжнародний юридичний вісник*. Вип. 1(3). 2016. С. 193–198.

4. Решота В. Досвід державної політики із запобігання та протидії корупції в Грузії. *Науковий вісник*. 2013. Вип. 11 «Демократичне врядування». URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik11/fail/Reshota.pdf (дата звернення: 27.11.2019).

5. Functions of the Prosecutor's Office. The Office of Prosecutor General of Georgia. URL: <http://pog.gov.ge/en/structure> (last accessed: 28.11.2019).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першо- чергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України від 19.09.2019 № 113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20> (дата звернення: 29.11.2019).

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

**МАТЕРІАЛИ
круглого столу
18 грудня 2019 року**

